

Vogels van Madeira

Hein Verkade

In mei zijn wij met ons gezin een week op het hoofdeiland van de Madeira-archipel geweest. Vogelen had geen prioriteit, maar ja je hebt je ogen niet in je zak zitten. Hier volgt een globale indruk van het vogelleven op dit afgelegen eiland.

De Madeira-archipel is een vulkanische eilandengroep welke zo'n 20 tot 3 miljoen jaar geleden in de Atlantische Oceaan is ontstaan. Het huidige hoofdeiland is de jongste van de groep. Het meet zo'n 20 bij 50 kilometer en ligt op ruim 900 kilometer ten westen van Casablanca in Marokko. Het is een ruig bergachtig eiland met toppen tot 1800 meter hoogte.

Het klimaat is het beste te omschrijven als gematigd subtropisch. Het omringende water zorgt ervoor, dat de maximumtemperatuur het hele jaar door tussen de 16 en 26 graden schommelt. Er valt zo'n 700 mm neerslag per jaar, vooral als stuwingsregen langs de noordkust. Het zijn ideale omstandigheden voor een weelderige plantengroei. Madeira wordt ook wel het 'bloemeneiland' genoemd. Toch zag het eiland er anders uit toen de eerste Portugezen er in de vijftiende eeuw voet aan wal zetten. Het was bedekt met een ondoordringbaar Laurierbos. Dit maakte geleidelijk plaats voor de teelt van suikerriet, druiven en later bananen. Hiervoor werden terrassen en een irrigatiesysteem met vele smalle kanaaltjes, 'levada's', aangelegd. De Laurierbossen in het steile berggebied bleven gespaard en min of meer ongerept. Omdat de grote Laurierbossen in het Middellandse Zeegebied vrijwel

Vóór de lens svp, niet erop.
foto: Mark van den Heuvel

helemaal zijn verdwenen is dit laatst overgebleven bos inmiddels Werelderfgoed. De vruchtbare landbouwgronden en de ligging tussen Portugal en het overzeese Brazilië trokken veel nieuwe bewoners. Tegenwoordig wonen er meer dan een kwart miljoen mensen en de bevolkingsdichtheid is vergelijkbaar met die in Nederland. Toerisme is een belangrijke bron van

inkomsten geworden. Stranden ontbreken; wandelen is populair. Het verrassende goede wegnen ligt als een gatenkaas in en op het eiland. Je rijdt bijna een derde van de tijd door tunnels.

Ons vakantiehuis met veel groen eromheen ligt op 700 meter hoogte op een zuidoost helling. We worden omringd door Putters, Merels, Roodborsten en vooral Kanaries. Zij

zijn endemisch voor de Canarische eilanden én Madeira. Ze zingen volop, net als de Putters. Hun riedeltjes hebben nogal wat overeenkomsten. Er klinken ook kleine piepjes vanonder het gebladerte, wat verdacht veel weg heeft van Goudhaantjes. Het lukt pas de volgende dag om er een in de kijker te krijgen; een Vuurgoudhaantje. Dat moet het Madeiragoudhaantje zijn. En ja hij is toch een beetje anders. De goudkleur op de rug en schouders is intenser, maar vooral bij het oog valt een brede witte oogring op. Op de hoogte waarop wij zitten, hangt dagelijks een wolkenband, waardoor het zicht wordt beperkt. Maar als de wolken even oplossen zie je direct enkele Buizerds schroeven en schiet een Sperwer langs. Er scheren dan ook Gierzwaluwen door de lucht. Je ziet gelijk, dat dit niet onze vertrouwde Gierzwaluw is. Ze zijn kleiner, sneller (ja dat kan dus!) en vooral heel wendbaar. Ze lijken soms haakse hoeken te vliegen. Dit zijn Madeiragierzwaluwen! Net als de Kanarie is de soort endemisch voor de Canarische Eilanden en Madeira.

Een stukje bergafwaarts liggen de Palheiro Gardens. Het landhuis en de tuinen werden ruim twee eeuwen geleden aangelegd. Een bezoek biedt niet alleen bloemenpracht maar ook een goede kans om de Trocazduif waar te

Trocazduif in de Palheiro Gardens – foto: Hein Verkade

nemen. Deze duif is verwant aan de Houtduif en oorspronkelijk gebonden aan de Laurierbossen van Madeira. De duif paste zich aan en komt nu ook in weelderige cultuurlandschappen voor. Dat is goed te zien, want er zitten er heel wat in de Palheiro Gardens. De soort is niet bedreigd en de aantallen nemen toe. Heel anders is het gesteld met de Madeira Stormvogel. De Portugezen noemen hem 'Freira', wat 'non' betekent. De Freira broedt in hopen op steile hellingen boven de 1600 meter. In de jaren zestig van de vorige eeuw werd het aantal broedparen geschat op zo'n 40-60. In 2010 leek het bijna gedaan met de soort na enorme bosbranden die ruim 60% van de jongen in de hopen en ook een flink aantal broedvogels het leven kostte. Daarna kwam een reddingsplan op gang. Op de hoogste bergtop, ruim 1800 meter boven zeeniveau, verrees het 'Freira Conservation Center' waar wordt uitgelegd wat dit plan inhoudt. Het probleem blijkt de predatie van de jongen in de nestholten te zijn. De grootste boosdoeners zijn ratten en verwilderde

katten. Dat is ook op veel andere eilanden in de Atlantische Oceaan het geval. Men probeert de ratten met een speciaal soort gif te bestrijden en de katten worden weggevangen. Het blijkt te helpen, want inmiddels liggen de aantallen iets boven het niveau van voor de brand. Vanaf de top heb je een riant uitzicht over het broedgebied van de Freira's, dat boven het wolkendek oprijst. Je krijgt ze echter niet te zien. Net als andere stormvogels zijn zij overdag actief boven zee en bezoeken de nestplaatsen

Berthelotspieper op 1800 meter hoogte – foto: Hein Verkade.

alleen 's nachts. Wat er wel vliegt zijn Madeiragierzwaluwen. De Freira is net niet de hoogst broedende vogelsoort van Madeira. Op de zendmast zingt een Berthelots Pieper.

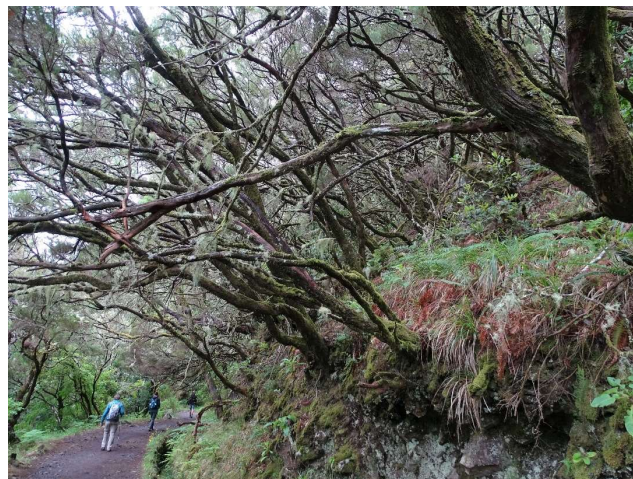
Deze piepersoort komt alleen op Madeira en de Canarische Eilanden voor. Maar de populatie omvat meer dan 100.000 paar. Je komt hem op alle boomloze plekken tegen. Een andere eilandsoort waar het goed mee gaat is de Madeiravink.

Madeiravink - foto Hein Verkade

Hij lijkt op onze Vink, maar net als bij het Madeiragoudhaantje lijken de kleuren intenser. Het grote verschil is de borstkleur bij de mannetjes. Bij onze Vink is die rose en op Madeira zalmbeige. Zij hebben zich goed aangepast aan het wandeltoerisme. Bij elk startpunt van wandelroutes langs de levada's word je belaagd door tientallen Vinkjes op zoek naar wat eetbaars.

Het verhaal over de vogels van een eiland als Madeira is niet compleet als je de zeevogels buiten beschouwing laat. De beste manier om er een glimp van op te vangen is een dolfinjentour over de oceaan. Dat is een lucratief gebeuren, gezien de vele aanbieders langs de boulevard van Funchal. Succes gegarandeerd is hun parool. Iedereen heeft er zin in dus stappen we aan boord van een luxe catamaran. Op mijn vraag aan de dolfinjexpert wat er aan vogellevens te zien is komt er een oud verdabbeld plaatjesboek uit de periode 'wat zien ik' onder het stuurwiel vandaan. Dat moet ik duidelijk zelf ontdekken. Maar de gegarandeerde dolfinjnen snellen als een lieve lust overal rond. We worden getraakteerd op twee soorten, de Gestreepte dolfinj en de Atlantische Gevlekte dolfinj. Als we wat verder van de kust zijn verschijnen de eerste pijlstormvogels. De Kuhls Pijlstormvogel foerageert in losse groepjes overal rond. De vogels trekken zich weinig aan van het opgewonden dolfinjnenpubliek. Soms zitten er kleinere pijlstormvogels tussen. De grotere Kuhls steken wat vaal af tegen deze zwart-witte Noordse Pijlstormvogels. Maar er vliegen ook

Wandelpad langs een levada door het laurierbos
Foto: Hein Verkade

geheel zwarte exemplaren, die wel wat weg hebben van Kleine Jagers. Het kunnen niet anders dan Bulwers Stormvogels zijn. Zij vliegen steeds alleen en op wat grotere afstand laag over het water. We varen richting de kust en de Geelpootmeeuwen komen weer in zicht. Maar dan denk ik een Grote Stern te zien.... en toch ook weer niet. Op een rots met appartementencomplexen op de achtergrond zitten vrij kleine opvallend witte sterns. Even later valt het kwartje. Dit zijn Dougalls Sterns! De zwarte snavels en helderrode pootjes zijn goed te zien. De vermaarde extra lange staartveren niet. Het vormt een verrassende afsluiting van een mooie tocht.

Na een week staat de teller op 26 soorten vogels. Niet veel, maar dat past bij een afgelegen eiland in de oceaan. Vermeldenswaard zijn nog de waargenomen Hop en Grote Gele Kwikstaarten. Het is opvallend dat alle typische eilandsoorten zich gemakkelijk lieten zien, op die onbereikbare Freira na

